

Identyfikacja obszarów oddziaływania MSSF 9 na sytuację finansowo-majątkową jednostek oraz ocena skutków jego wdrożenia na przykładzie spółek notowanych na Gieldzie Papierów Wartościowych w Warszawie

PRZEMYSŁAW CZAJOR *

Streszczenie

Niniejszy artykuł jest efektem oryginalnego badania empirycznego i wnosi wkład w badania nad rachunkowością instrumentów finansowych, wskazując cele doskonalenia regulacji MSSF oraz identyfikując obszary oddziaływania MSSF 9 i potwierdzając niektóre z wcześniej oczekiwanych (na gruncie analizy teoretycznej) skutków wdrożenia tego standardu. Celem artykułu jest ocena skutków wdrożenia tego standardu (wpływu na sytuację finansową jednostek) poprzedzona objaśnieniem najważniejszych zmian w zasadach rachunkowości instrumentów finansowych wynikających z MSSF 9. W artykule wykorzystano studia literaturowe, pogłębioną analizę treści dokumentów (sprawozdań finansowych), a także podstawowe metody statystyczne odnoszące się do analizy wyników badania przeprowadzonego na próbie 39 spółek notowanych na GPW. Z badania wynika, że wpływ implementacji nowych rozwiązań był najbardziej istotny w bankach. W jednostkach innych niż banki wpływ wdrożenia był zróżnicowany ze względu na rozmiar oraz profil działalności (finansowy oraz niefinansowy) badanych jednostek. Odnosząc się do poszczególnych obszarów rachunkowości dotyczącej instrumentów finansowych, najbardziej istotne okazało się zastosowanie modelu oczekiwanych strat kredytowych (ECL). Wpływ zmian z tego tytułu był największy zarówno ze względu na jego wartość, jak i relatywny wpływ na kapitał badanych spółek. Skutki wdrożenia tego modelu zostały również uwzględnione przez największą liczbę spółek objętych badaniem, niezależnie od ich rozmiaru czy profilu działalności.

Słowa kluczowe: sprawozdania finansowe, instrumenty finansowe, MSSF 9, utrata wartości aktywów finansowych.

Abstract

Identification of areas of IFRS 9 impact on financial situation of entities and assessment of the effects of its implementation on the example of companies listed on the Warsaw Stock Exchange

This article is the result of an original empirical study and contributes to research on financial instruments accounting by indicating the objectives of improving IFRS regulations, identifying areas of IFRS 9 impact and confirming some of the expected effects of the implementation of this standard. Its purpose is to

---

* Dr Przemysław Czajor, adiunkt, Uniwersytet Łódzki, Wydział Zarządzania, Katedra Rachunkowości,
 <https://orcid.org/0000-0003-2812-2918>, przemyslaw.czajor@uni.lodz.pl

assess the effects of implementing this standard preceded by explanation of the most important changes in accounting principles for financial instruments resulting from IFRS 9. This article uses literature studies, in-depth analysis of the content of financial statements and basic statistical methods related to the results of the study carried out on a sample of 39 companies listed on the WSE. In the light of the research, the impact of IFRS 9 implementation has been the most significant in banks. In other companies, its significance has varied depending on the size and profile of activity (financial and non-financial) of the entities under survey. Referring to different areas of accounting for financial instruments, the expected credit losses model (ECL) turned out to be the most significant due to its nominal value and relative impact on the equity of the surveyed companies. The effects of ECL have also been reported by the largest number of companies covered by the survey, regardless of their size or business profile.

Keywords: financial statements, financial instruments, IFRS 9, impairment of financial assets.

Wprowadzenie

Od początku 2018 roku zaczął obowiązywać nowy standard regulujący zasady rachunkowości instrumentów finansowych – MSSF 9 „Instrumenty finansowe”. Proces przygotowania tego standardu trwał wiele lat¹, a celem MSSF 9 miało być z jednej strony uproszczenie zasad klasyfikacji, ujmowania i wyceny instrumentów finansowych, a z drugiej strony – dostosowanie obowiązujących regulacji do praktyki jednostek w zakresie zarządzania ryzykiem. Rachunkowość instrumentów finansowych stanowi szczególnie obszar regulacji, który cechuje się wysokim stopniem złożoności, dlatego też każda istotna zmiana tych rozwiązań wywołuje pytania o to, jak jednostki są przygotowane do jej zastosowania oraz jaki będzie miała wpływ na obraz sytuacji finansowo-majątkowej przedsiębiorstw.

MSSF 9 szczególnie istotny wpływ będzie mieć na jednostki, w których instrumenty finansowe stanowią znaczącą część działalności, czyli przede wszystkim na banki oraz inne instytucje finansowe, co potwierdzają informacje publikowane przez spółki w odniesieniu do efektów wdrożenia tego standardu². Z drugiej strony MSSF 9

---

¹ Prace nad nowym standardem, który miał kompleksowo regulować zasady rachunkowości instrumentów finansowych (a jednocześnie być mniej skomplikowanym od MSR 39) rozpoczęły się już w 2008 r. w ramach współpracy IASB i FASB, a następnie zostały podzielone na trzy etapy obejmujące główne obszary zmian: etap I – zasady klasyfikacji i wyceny aktywów oraz zobowiązań finansowych, etap II – zasady szacowania odpisów z tytułu utraty wartości aktywów finansowych, etap III – zasady rachunkowości zabezpieczeń. Końcowa, pełna wersja MSSF 9 została opublikowana w 2014 r., natomiast wraz z publikacją kolejnych „części” IASB wprowadził możliwość wcześniejszego zastosowania tego standardu w odniesieniu do zagadnień, które zostały już opublikowane.

² Przykładowo, BZ WBK S.A. podczas Walnego Zgromadzenia Akcjonariuszy w dniu 16.05.2018 r. WZA w punkcie dotyczącym przeznaczenia niepodzielonego zysku za 2016 r. zaproponował przeznaczenie na dywidendę ponad 307 mln zł, a ponad 218 mln zł na pokrycie negatywnego wpływu wdrożenia MSSF 9, a prawie 515 mln zł pozostawić jako kwotę niepodzielną (Projekty uchwał WZA BZ WBK, 2018). Bank PKO BP S.A. poinformował z kolei 12.03.2018 r., że pomimo wdrożenia MSSF 9 zachował zdolność regulacyjną do wypłaty dywidendy w wysokości 25% zysku netto za 2017 r. (PKO BP, 2018). Natomiast Bank Millennium S.A. na WZA w dniu 25.03.2019 r. podjął decyzję o niewypłaceniu dywidendy za 2018 r. i przeznaczeniu 235 mln zł na pokrycie efektu wdrożenia MSSF 9 (Projekty uchwał WZA Millennium 2019, 2019).

nie różnicuje swoich rozwiązań w zależności od rodzaju jednostek. Dlatego również w przypadku jednostek o innym profilu działalności niż działalność finansowa, zastosowanie MSSF 9 może mieć istotny wpływ na sytuację finansową³.

Celem niniejszego artykułu jest ocena skutków wdrożenia tego standardu (wpływu na sytuację finansową jednostek) poprzedzona objaśnieniem najważniejszych zmian w zasadach rachunkowości instrumentów finansowych wynikających z MSSF 9. Część badawcza artykułu została opracowana na podstawie przeprowadzonych badań raportów rocznych spółek giełdowych o finansowym i niefinansowym profilu działalności. Badaniu poddano skonsolidowane sprawozdania finansowe za lata 2017 i 2018⁴ 39 spółek notowanych na Gieldzie Papierów Wartościowych w Warszawie S.A. (GPW). Odniesiono się również do badań prowadzonych przez innych autorów, a których celem była ocena potencjalnych skutków wdrożenia MSSF 9. Artykuł ten wnosi wkład w badania nad rachunkowością instrumentów finansowych, wskazując cele doskonalenia regulacji MSSF oraz identyfikując obszary oddziaływania MSSF 9 i potwierdzając niektóre z wcześniej oczekiwanych (na gruncie analizy teoretycznej) skutków wdrożenia tego standardu.

Jako metody badawcze w niniejszym artykule wykorzystano studia literaturowe oraz pogłębioną analizę treści dokumentów (skonsolidowanych sprawozdań finansowych), a także podstawowe metody statystyczne, takie jak m.in. nieparametryczne testy Kruskala-Wallisa, U Manna-Whitneya, czy testy niezależności *chi*-kwadrat odnoszące się do analizy wyników przeprowadzonego badania.

1. Podstawowe zmiany zasad rachunkowości instrumentów finansowych według MSSF 9

Główne obszary zmian, jakie zostały wprowadzone w MSSF 9 w porównaniu z wcześniej obowiązującymi regulacjami MSR 39, obejmują zasady dotyczące: klasyfikacji (i wyceny) aktywów finansowych, dokonywania odpisów z tytułu utraty wartości aktywów finansowych oraz rachunkowości zabezpieczeń.

---

³ Negatywne skutki wdrożenia MSSF 9 zostały bowiem zasygnalizowane nie tylko przez banki. Przykładowo, zarząd Ciech S.A. rekomendował 25.05.2019 r. przeznaczenie 17 mln zł zysku za 2018 r. na pokrycie skutków wdrożenia tego standardu (Raport bieżący nr 16/2019 Ciech S.A., 2019).

⁴ W większości spółek informacje o wpływie wdrożenia MSSF 9 zostały objaśnione w sprawozdaniach za 2017 r. Zmiana polityki rachunkowości w zakresie instrumentów finansowych wynikająca z implementacji MSSF 9, zgodnie z rozwiązaniem wskazanym w tym standardzie, powinna bowiem zostać ujęta w zysku/stracie lat ubiegłych, a tym samym odpowiednio skorygowane powinno zostać saldo zysków/strat lat ubiegłych na początek 2018 r. Niemniej, niektóre jednostki ujęły taką korektę dopiero przy sporządzaniu sprawozdania finansowego za 2018 r., a część jednostek w sprawozdania za 2017 r. zastrzegła możliwość późniejszej korekty skutków zmiany polityki rachunkowości związanych z wdrożeniem MSSF 9.

1.1. Klasyfikacja i wycena aktywów finansowych

MSSF 9 zmienił wcześniej obowiązujący podział aktywów finansowych na cztery kategorie, do jednej z nich należało w momencie początkowym zaklasyfikować nabyty/powstały składnik aktywów finansowych. Zgodnie z nowym standardem klasyfikacja w momencie początkowego ujęcia jest dokonywana według:

- modelu biznesowego⁵ jednostki w zakresie zarządzania aktywami finansowymi oraz
- charakterystyki przepływów pieniężnych z tytułu danego aktywów finansowych.

W świetle tych zasad aktywa finansowe są klasyfikowane do jednej z trzech kategorii:

- wycenianych w zamortyzowanym koszcie,
- wycenianych w wartości godziwej przez inne całkowite dochody,
- wycenianych w wartości godziwej przez wynik finansowy.

Do kategorii „aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez inne całkowite dochody” aktywa finansowe są klasyfikowane zgodnie z modelem biznesowym, według którego jednostka otrzymuje przepływy pieniężne zarówno w związku z warunkami umowy (np. okresowe płatności odsetek), jak i w drodze sprzedaży składników aktywów finansowych, a jednocześnie warunki umowy dotyczącej danego składnika aktywów finansowych powodują powstawanie w określonych terminach przepływów pieniężnych, które są jedynie spłatą kwoty głównej i odsetek od kwoty głównej pozostałej do spłaty.

MSSF 9 wprowadził również dodatkową możliwość polegającą na nieodwołalnej klasyfikacji do kategorii wycenianych w wartości godziwej przez inne całkowite dochody nabytego składnika aktywów finansowych będącego inwestycją w instrument kapitałowy. Jest to zatem „odrębna” kategoria niż aktywa finansowe, zaklasyfikowane jako wyceniane w wartości godziwej przez inne całkowite dochody zgodnie z modelem biznesowym oraz charakterystyką przepływów pieniężnych. „Podstawowa” kategoria obejmuje bowiem instrumenty o charakterze dłużnym, które jednostka utrzymuje niekoniecznie wyłącznie w celu realizacji umownych przepływów pieniężnych. Kategoria, do której można dokonać nieodwołalnej klasyfikacji w momencie początkowego ujęcia obejmuje natomiast instrumenty kapitałowe.

Jednostki mogą także przy początkowym ujęciu dokonać nieodwołalnej klasyfikacji składnika aktywów finansowych do wycenianych w wartości godziwej przez wynik finansowy, jeżeli w ten sposób nastąpi eliminacja lub znaczące zmniejszenie tzw. niedopasowania księgowego. Możliwość taka była dostępna już w ramach MSR 39.

---

⁵ Przybliżenia tematyki modeli biznesowych w odniesieniu do zarządzania aktywami finansowymi z perspektywy zasad określonych w MSSF 9 podjęła się Buk (2016). Natomiast sama problematyka modeli biznesowych w sprawozdawczości finansowej stanowi temat wielu opracowań w ostatnich latach; temat ten szeroko objaśniają m.in. Wartini-Twardowska (2014); Novak (2014); Walińska, Bek-Gaik, Gad (2017); Michalak, Bek-Gaik, Karwowski (2018).

Skutki wyceny aktywów finansowych są ujmowane w sposób określony w ramach nazw poszczególnych kategorii. Należy jednak podkreślić, że skutki wyceny inwestycji w instrumenty kapitałowe, zaklasyfikowanych nieodwołalnie jako wyceniane w wartości godziwej przez pozostałe całkowite dochody, nie podlegają w okresach późniejszych (nawet po zbyciu danej inwestycji) przeklasyfikowaniu do wyniku finansowego, a jedynie mogą zostać przeniesione między poszczególnymi pozycjami w ramach kapitału własnego.

Zmiany w zakresie klasyfikacji i wyceny aktywów finansowych nie powinny być bardzo znaczące z perspektywy ich wpływu na sytuację finansową jednostki. Różnice wystąpią głównie w przypadku zmiany podstawy wyceny ze zamortyzowanego kosztu na wartość godziwą albo odwrotnie, o ile występują istotne różnice między wartością określonych aktywów finansowych ustalaną według obydwu parametrów.

Istotną różnicą w odniesieniu do zobowiązań finansowych jest natomiast wprowadzenie obowiązku ujmowania w pozostałych całkowitych dochodach skutków zmian wartości godziwej wynikających ze zmiany własnego ryzyka kredytowego zobowiązań finansowych wycenianych w wartości godziwej przez wynik finansowy. W świetle dotychczasowych rozwiązań MSR 39 taki obowiązek nie występował, chociaż jednostki musiały ujawniać informację (zgodnie z wymaganiami MSSF 7) o tak ustalonej kwocie zmiany wartości godziwej zobowiązań finansowych.

1.2. Nowy model szacowania odpisów z tytułu utraty wartości aktywów finansowych

MSSF 9 istotnie zmienił zasady dokonywania odpisów z tytułu utraty wartości aktywów finansowych. Dotychczas (według MSR 39) obowiązujący był tzw. model strat poniesionych, zgodnie z którym odpisy aktualizujące wartość aktywów finansowych były dokonywane, gdy utrata wartości była pewna. Jedynie w przypadku należności handlowych stosowano podejście grupowego szacowania utraty wartości na podstawie historycznych informacji o nieściągalności należności. MSSF 9 wprowadził natomiast tzw. model strat oczekiwanych (ECL – *expected credit losses*), zgodnie z którym jednostki muszą tworzyć odpisy „z góry” na oczekiwane straty kredytowe. W zależności od poziomu ryzyka kredytowego związanego z danym składnikiem aktywów finansowych⁶, odpis jest tworzony w wysokości:

- oczekiwanych strat kredytowych w całym okresie życia danego składnika, jeśli ryzyko kredytowe z nim związane znacząco wzrosło od momentu początkowego ujęcia;
- 12-miesięcznych oczekiwanych strat kredytowych, jeśli ryzyko kredytowe związane z danym aktywem finansowym nie wzrosło znacząco od momentu początkowego ujęcia.

---

⁶ Utracie wartości mogą, w świetle rozwiązań MSSF 9, podlegać aktywa finansowe wyceniane w zamortyzowanym koszcie, aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez pozostałe całkowite dochody, należności leasingowe, aktywa z tytułu umów (w rozumieniu MSSF 15), umowy gwarancji finansowych oraz zobowiązania do udzielenia pożyczki.

MSSF 9 wprowadził również szczególną kategorię aktywów finansowych nabytych lub powstałych jako dotknięte utratą wartości ze względu na ryzyko kredytowe. Są to takie składniki, które już w momencie początkowego ujęcia mają „rozpoznaną” utratę wartości⁷.

Oczekiwane straty kredytowe powinny być ustalane także dla zobowiązań do udzielenia pożyczki/kredytu, które nie są ujawniane w bilansie. Obliczona kwota oczekiwanych strat kredytowych będzie wówczas ujęta jako rezerwa.

Celem tego artykułu nie jest szczegółowy opis i wyjaśnienie zasad tworzenia odpisów z tytułu oczekiwanych strat kredytowych (jak również innych szczegółowych zasad klasyfikacji bądź wyceny aktywów i zobowiązań finansowych). Należy jednak podkreślić, że model oczekiwanych strat kredytowych oznaczać będzie w praktyce wyższe kwoty odpisów aktualizujących i obniżenie wartości bilansowej aktywów finansowych⁸ bądź wzrost rezerw. W świetle postanowień MSSF 9 nawet aktywa finansowe o najwyższym poziomie wiarygodności kredytowej są narażone na ryzyko (choćby minimalne) niewypłacalności drugiej strony umowy. Zatem nowe zasady w zakresie utraty wartości aktywów finansowych będą miały ujemny wpływ na sytuację finansową jednostek, tzn. doprowadzą do obniżenia wartości aktywów finansowych oraz zmniejszenia zysku (zwiększenia straty). Z drugiej strony będzie to oznaczać bardziej „ostrożny” obraz sytuacji finansowej, zapewniając tym samym większe bezpieczeństwo inwestorów.

1.3. Rachunkowość zabezpieczeń

MSSF 9 wprowadził szereg zmian do obowiązujących wcześniej (według MSR 39) zasad rachunkowości zabezpieczeń. Zmiany te miały na celu przede wszystkim umożliwienie jednostkom lepszego odzwierciedlenia – w sprawozdaniu finansowym – skutków stosowanych strategii w zakresie zarządzania ryzykiem. O ile nie uległy zmianie rodzaje

---

⁷ Rozwiązania oparte na modelu strat oczekiwanych zostały natomiast częściowo wprowadzone również w krajowych szczegółowych przepisach rachunkowości dotyczących banków. Rozporządzenie Ministra Finansów z 11.08.2011 r. w sprawie określenia wzorcowego planu kont dla banków (Dz. U. z 2011 r., nr 181, poz. 1082 z późn. zm.) w nowelizacji z 19.12.2017 r. (Dz.U. z 2018 r., poz. 49) wprowadziło nazwy wybranych kont, które odzwierciedlają tworzenie odpisów z tytułu oczekiwanych strat kredytowych. W objaśnieniach wskazano bowiem, że w celu opisania powstawania na różnych etapach oczekiwanych strat kredytowych przyjęto, że:

- Faza 1 oznacza portfel należności, w stosunku do których nie zidentyfikowano utraty wartości oraz nie wystąpił istotny wzrost ryzyka kredytowego.
- Faza 2 oznacza portfel należności, w stosunku do których nie zidentyfikowano utraty wartości, natomiast zaobserwowano istotny wzrost ryzyka kredytowego.
- Faza 3 oznacza pojedyncze należności ze stwierdzoną utratą wartości.

Tak określone poziomy utraty wartości odpowiadają natomiast rozwiązaniom wynikającym z MSSF 9.

⁸ Wyjątek stanowią aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez pozostałe całkowite dochody. Odpis na oczekiwane straty kredytowe nie obniża bowiem wartości bilansowej składników zaklasyfikowanych do tej kategorii, a jedynie jest ujmowany w pozostałych całkowitych dochodach.

powiązań zabezpieczających, o tyle wprowadzone zostały inne istotne zmiany zarówno w zakresie tworzenia powiązań zabezpieczających, jak i kwalifikujących się pozycji zabezpieczanych.

Przede wszystkim warto zwrócić uwagę na wprowadzoną w MSSF 9 możliwość wyznaczania na pozycję zabezpieczaną tzw. komponentu pozycji, czyli części pozycji bilansowej, o ile da się zidentyfikować i wycenić wartość godziwą takiego komponentu. Zabezpieczanym komponentem może być zarówno komponent wartości nominalnej (określona część pozycji bilansowej), jak również komponent ryzyka (czyli zmiany wartości godziwej bądź przepływów pieniężnych związanych z określoną pozycją wynikające z określonego czynnika ryzyka). Przykładami wskazywanymi w MSSF 9 są m.in. zabezpieczenie ryzyka zmian ceny oleju opałowego w umowach na dostawę gazu ziemnego bądź zabezpieczenie ryzyka zmian ceny ropy naftowej w umowach na dostawę paliwa lotniczego. W świetle MSR 39 możliwe było jedynie zabezpieczenie całej wartości godziwej pozycji zabezpieczanej bądź dającego się zidentyfikować komponentu związanego z ryzykiem walutowym.

MSSF 9 pozwala także na zabezpieczanie na wyznaczenie tzw. pozycji netto na pozycję zabezpieczaną. Warunkiem jest natomiast faktyczne zarządzanie ryzykiem na bazie netto (czyli strategia taka powinna być formalnie udokumentowana i przyjęta przez kluczowe kierownictwo jednostki). Nie jest natomiast dozwolone wyznaczenie abstrakcyjnej kwoty pozycji netto jako pozycji zabezpieczanej, należy bowiem wskazać (w dokumentacji zabezpieczenia) określone pozycje bądź transakcje, które stanowią taką pozycję netto. Jednocześnie warto podkreślić, że w określonych okolicznościach możliwe jest również wyznaczenie tzw. zerowej pozycji netto⁹.

Istotną zmianą wprowadzoną w MSSF 9 jest brak wymogu przeprowadzania testu 80–125% determinującego, czy powiązanie zabezpieczające spełnia warunek wysokiej efektywności. Jednakże MSSF 9 wskazuje na konieczność spełnienia przez transakcję warunku wysokiej efektywności, nie precyzując jednak sposobu jej określania. Tym samym, jednostki mogą zastosować własne kryteria stosowane w celach zarządczych (określone np. w strategii zarządzania ryzykiem) zarówno przy ocenie początkowej (przed zawarciem zabezpieczenia), jak i dokonując oceny retrospektywnej. Oceniając efektywność zabezpieczenia w momencie początkowym należy określić wskaźnik zabezpieczenia, który jest rozumiany (i obliczany) jako związek między wielkością instrumentu zabezpieczającego a wielkością pozycji zabezpieczanej i przedstawiony jako ich względna waga. Wskaźnik ustalony dla powiązania zabezpieczającego powinien być taki sam jak wskaźnik wynikający z wielkości pozycji zabezpieczanej, którą jednostka zabezpiecza oraz wielkości instrumentu zabezpieczającego, rzeczywiście wykorzystywanego do zabezpieczenia takiej wielkości pozycji zabezpieczanej. Zmiana ta ma na celu uniemożliwić stosowania tzw. *overhedgingu*, bądź *underhedgingu* w celu uzyskania wysokiej efektywności zabezpieczenia.

---

⁹ „Zerowa pozycja netto” oznacza grupę aktywów i zobowiązań, które są zabezpieczane łącznie jako grupa, i które między sobą w pełni kompensują zabezpieczane ryzyko (MSSF 9, par. 6.6.6).

Zmiany w zakresie rachunkowości zabezpieczeń nie powinny natomiast w istotny sposób wpłynąć na ogólną sytuację finansową jednostek, niezależnie bowiem od zastosowanych rozwiązań szczegółowych skutki poszczególnych transakcji zabezpieczających (a nawet instrumentów pochodnych, do których jednostka nie stosuje zasad rachunkowości zabezpieczeń) ostatecznie mają odzwierciedlenie w wyniku finansowym. Jedynie w przypadku zabezpieczania się wartością wewnętrzną opcji (MSSF 9 zmodyfikował sposób rozliczania skutków zmian wartości opcji w czasie) wystąpi inny rozkład ujmowania w czasie skutków zmian wartości godziwej kontraktu opcyjnego. Podobnie będzie wyglądać sytuacja w przypadku zabezpieczeń, które wcześniej nie zostałyby uznane za wysoce efektywne, a obecnie będą spełniać warunki wysokiej skuteczności zabezpieczenia, czy też w sytuacji odwrotnej. W takiej sytuacji MSSF 9 w większym stopniu wpłynie natomiast na ewentualną zmianę struktury wyniku finansowego niż na sam jego poziom w ujęciu bezwzględnym.

1.4. Zastosowanie MSSF 9 po raz pierwszy

MSSF 9 powinien być zastosowany w sposób retrospektywny zgodnie z MSR 8. Jednocześnie, zgodnie z przepisami przejściowymi, dniem pierwszego zastosowania MSSF 9 w odniesieniu do klasyfikacji i wyceny, utraty wartości aktywów finansowych oraz rachunkowości zabezpieczeń, jest dzień, w którym standard ten zostanie zastosowany po raz pierwszy. Tym samym skutki zmian wynikających z wdrożenia nowego standardu zostaną ujęte w kapitale własnym (najczęściej w zyskach zatrzymanych) na dzień pierwszego zastosowania.

Odnosząc się do zasad klasyfikacji i wyceny, w ramach zysków zatrzymanych, zostaną ujęte wszelkie różnice między wcześniejszą wartością bilansową poszczególnych aktywów i zobowiązań finansowych (ustaloną na koniec 2017 r.¹⁰) a wartością bilansową tych składników ustaloną na początek 2018 roku zgodnie z rozwiązaniami MSSF 9. W wielu przypadkach wartość ta może pozostać na tym samym poziomie, a zmianie ulegną jedynie kategorie, do których są zaklasyfikowane poszczególne aktywa finansowe lub zobowiązania finansowe.

Warto zwrócić uwagę na aktywa finansowe, dla których MSSF 9 wymaga ustalenia oczekiwanych strat kredytowych. Na dzień pierwszego zastosowania MSSF 9 jednostka powinna bowiem określić poziom ryzyka kredytowego związanego z poszczególnymi instrumentami¹¹ i porównać go z ryzykiem, jakie istniało w dniu początkowego ujęcia danego instrumentu. Celem takiego postępowania jest stwierdzenie, czy nastąpił istotny wzrost ryzyka kredytowego i czy odpis z tytułu utraty wartości należy

---

¹⁰ Dotyczy to „standardowego” wdrożenia MSSF 9, który stał się obowiązujący dla sprawozdań finansowych sporządzanych za okresy rozpoczynające się od początku 2018 r. lub później.

¹¹ Obowiązek ten dotyczy tych instrumentów, które podlegają rozwiązaniom MSSF 9 w zakresie utraty wartości.

oszacować w wysokości równej oczekiwanym stratom kredytowym w całym okresie życia. Jeżeli bowiem nie doszło do znaczącego wzrostu ryzyka (bądź ryzyko związane z danym instrumentem można uznać za niskie), odpis jest tworzony w kwocie odpowiadającej 12-miesięcznym oczekiwanym stratom kredytowym. Przepisy przejściowe do MSSF 9 wskazują również, że w sytuacji, gdy ustalenie wzrostu ryzyka kredytowego wymagałoby poniesienia nadmiernych kosztów, wówczas dla takich instrumentów określa się oczekiwane straty kredytowe w całym okresie życia.

W odniesieniu do rachunkowości zabezpieczeń MSSF 9 pozwala jednostkom na kontynuowanie rozwiązań stosowanych zgodnie z MSR 39. Jeżeli jednostka zdecyduje się na stosowanie MSSF 9 dla celów rachunkowości zabezpieczeń, wówczas nowe rozwiązania są stosowane prospektywnie.

2. Oczekiwane skutki wdrożenia MSSF 9 (wpływu nowych rozwiązań na sytuację finansową jednostek) – przegląd dotychczasowych badań

Wdrożenie nowego MSR/MSSF, czy innych regulacji rachunkowości, zwłaszcza w odniesieniu do tak istotnego zagadnienia, jakim są instrumenty finansowe, powoduje uzasadnione pytania o skutki nowych rozwiązań – ich wpływ na sytuację finansową jednostek. Odnosząc się do MSSF 9, wpływ ten ma wymiar niemal ogólnoswiatowy, uwzględniając fakt, że w wielu krajach¹² MSR/MSSF stanowią podstawę sprawozdawczości finansowej dla części przedsiębiorstw (zwłaszcza notowanych na publicznych rynkach).

Oczekiwania i obawy związane z opracowaniem, a następnie wdrożeniem nowego standardu rachunkowości instrumentów finansowych stały się podstawą badania, które przeprowadzili E. Onali i G. Ginesti (2014). Autorzy ci poddali badaniu reakcje rynku¹³ na opublikowane informacje dotyczące prac związanych z nowym standardem, od listopada 2009 roku (opublikowanie przez IASB pierwszej części MSSF 9) do listopada 2012 roku (publikacja propozycji ograniczonych zmian zasad klasyfikacji i wyceny instrumentów finansowych w ramach MSSF 9). Badania przeprowadzone przez tych autorów wykazały pozytywną reakcję inwestorów (wzrost cen akcji) na wydarzenia wskazujące na szybsze przyjęcie nowych rozwiązań w zakresie rachunkowości instrumentów finansowych.

---

¹² Według danych IASB w 144 państwach MSR/MSSF są wymagane na potrzeby sprawozdawczości finansowej spółek notowanych na regulowanych rynkach papierów wartościowych oraz instytucji finansowych, przy czym w 143 standardy te są już stosowane, a w jednym państwie (Butan) obowiązek stosowania MSR/MSSF wejdzie w życie w 2021 r. Część państw rozważa wdrożenie MSR/MSSF, a w niektórych (np. w USA) są one dozwolone do stosowania przez zagraniczne jednostki notowane na regulowanych rynkach papierów wartościowych danego państwa (Use of IFRS around the world, 2018).

¹³ Badaniem objęto ceny akcji ponad 5400 spółek z 17 państw (16 krajów członkowskich UE oraz Szwajcarii).

Przed wydaniem rekomendacji dotyczącej wdrożenia MSSF 9 do porządku prawnego Unii Europejskiej EFRAG przeprowadził w latach 2012–2013 badanie, w którym respondenci określali oczekiwane skutki wdrożenia MSSF 9 (IFRS 9 *Financial Instruments – pre-endorsement questionnaire*, 2015). Na pytania zadane przez EFRAG odpowiedzi udzieliły łącznie 24 jednostki (w tym 11 banków i 4 ubezpieczycieli). W świetle wyników badania, jednostki spodziewały się głównie wzrostu dokonywanych odpisów z tytułu utraty wartości aktywów finansowych¹⁴. Pomimo stosunkowo niewielkiej grupy jednostek, które wzięły udział w badaniu EFRAG, zauważalna jest duża reprezentacja banków. Ta grupa jednostek prawdopodobnie w największym stopniu „odczuje” skutki wdrożenia MSSF 9 ze względu na wprowadzenie modelu ECL.

Szczególne uwagi na banki została zwrócona również w wielu innych opracowaniach poświęconych skutkom wdrożenia MSSF 9, z uwagi na wpływ skutków nowego standardu na poziom kapitałów banków, których poziom (ze względu na tzw. wymogi kapitałowe) determinuje możliwość (i skalę) udzielania kredytów, które są istotnym elementem globalnego systemu finansowego. Konsekwencjom przyjęcia MSSF 9 na sytuację finansową banków (zwłaszcza z perspektywy wymogów kapitałowych) zostało poświęcone wiele opracowań, w tym wydanych przez instytucje zajmujące się regulacją działalności banków, np. BIS (*Guidance on credit risk*, 2015; *Standards. Regulatory treatment*, 2017), EBA (*Reports: On results from EBA*, 2016), jak również instytucje doradcze, np. EY (*Regulatory reporting development*, 2016), czy Deloitte (*The Implementation of IFRS 9*, 2016). Tematyka ta stanowiła również podstawę wielu artykułów naukowych koncentrujących się bądź wyłącznie na sytuacji banków (np. Blažeková, 2018; Ghită-Mirescu, Duhnea (2015) albo na ogólnym wpływie nowych rozwiązań na stabilność systemu finansowego (Bushman, Williams, 2015; Novotny-Farkas, 2015; Novotny-Farkas, 2016) związaną m.in. z możliwym wzrostem zmienności wyniku finansowego z uwagi na ujmowanie strat kredytowych według modelu ECL (Reitgruber, 2016).

Rozważania na temat możliwych skutków wdrożenia MSSF 9 prowadzą również polscy autorzy¹⁵. Przykładowo I. Styn (2013), analizując sprawozdania finansowe Pekao S.A. oraz PKO BP S.A., ocenił potencjalny wpływ wdrożenia nowych rozwiązań. Zwrócił uwagę na korzystny wpływ tych rozwiązań z perspektywy użytkowników sprawozdań finansowych, ale jednocześnie wyraził obawę o problemy z utrzymaniem współczynników wypłacalności. E. Wiszniowski (2013) wyraził z kolei obawy o możliwy spadek porównywalności sprawozdań finansowych i rosnącą rolę inżynierii finansowej

---

¹⁴ Banki spodziewały się wzrostu wysokości odpisów (na poziomie 25–50%) głównie w odniesieniu do udzielonych kredytów i pożyczek, natomiast inne jednostki – głównie w odniesieniu do innych instrumentów dłużnych (szacowany wzrost odpisów w porównaniu do odpisów tworzonych zgodnie z MSR 39 wynosił nawet ponad 100%) (EFRAG, 2015).

¹⁵ Część opracowań w literaturze krajowej (np. Rowińska, 2015; Pielichaty, 2016; Czajor, 2016) w mniejszym stopniu odnosi się do próby ilościowej analizy wpływu MSSF 9 na sytuację finansową przedsiębiorstw, jest natomiast poświęcona głównie ogólnemu objaśnieniu zmian wynikających z MSSF 9 oraz rozważaniom na temat ich potencjalnych skutków.

związanej z szacowaniem ECL, mogącą prowadzić do kreowania wyniku finansowego. Problem ten zauważył również M. Frenzel (2016), chociaż jego zdaniem największy wpływ będzie miał charakter jednorazowy¹⁶ – wynikający z ujęcia skutków wdrożenia MSSF 9. Wstępny wpływ wdrożenia MSSF 9 (oparty na informacjach ze sprawozdań finansowych za 2017 r.) na sprawozdania finansowe czterech dużych polskich spółek giełdowych przedstawili M. Andrzejewski i in. (2018). Autorzy ci szczególną uwagę poświęcili również regulacjom MSSF 9 w zakresie instrumentów pochodnych, wskazując zarówno na pozytywne zmiany, jak również na obszary, które ich zdaniem prowadzą do obniżenia porównywalności sprawozdań finansowych.

3. Ocena skutków wdrożenia MSSF 9 na przykładzie spółek notowanych na Gieldzie Papierów Wartościowych S.A. – wyniki własnych badań empirycznych

3.1. Opis i cel badania

Mając na uwadze opisane wcześniej potencjalne skutki wdrożenia MSSF 9 na sytuację finansową jednostek, wyniki wcześniejszych badań oraz informacje przekazywane (w ramach raportów bieżących) przez niektóre banki oraz inne przedsiębiorstwa na potrzeby niniejszego artykułu podjęto próbę oceny skutków wdrożenia tego standardu w jednostkach notowanych na GPW S.A. Celami szczegółowymi badania były:

- 1) ocena, czy wdrożenie MSSF 9 miało wpływ na sytuację finansową badanych spółek;
- 2) ocena istotności wpływu MSSF 9 na sytuację finansową badanych spółek;
- 3) identyfikacja najbardziej istotnych obszarów zmian (potwierdzenie założenia oparteo na przesłankach teoretycznych i analizie literatury, że jest nim zmiana modelu szacowania odpisów z tytułu utraty wartości);
- 4) określenie, czy istotność wpływu MSSF 9 różni się ze względu na profil działalności spółki lub jej rozmiar.

W przeprowadzonym badaniu pominięto zagadnienia związane z rachunkowością zabezpieczeń z uwagi na fakt, że część jednostek (w tym wszystkie będące bankami) uwzględnionych w próbie badawczej postanowiło kontynuować rachunkowość zabezpieczeń według zasad określonych w MSR 39. Natomiast te jednostki, które wskazały,

---

¹⁶ Na temat możliwości wykorzystania jednorazowego zdarzenia związanego ze zmianami regulacji rachunkowości w odniesieniu do instrumentów finansowych pisał również Fiechter (2011). Badania przez niego prowadzone dotyczyły wpływu skorzystania z możliwości reklasyfikacji aktywów finansowych ze względu na szczególne okoliczności, którą umożliwiła poprawka MSR 39 z 2008 r. (opublikowana głównie w reakcji na ówczesny kryzys finansowy). Badania te wykazały, że z możliwości reklasyfikacji aktywów finansowych skorzystało wówczas w Europie ponad 30% banków uwzględnionych w badaniu (76 z 219), które w ten sposób istotnie poprawiły obraz swojej sytuacji finansowej (ocenianej na podstawie ROA i ROE) oraz wskaźniki kapitałowe (LEV, TIER 1).

że będą stosować nowe rozwiązania rachunkowości zabezpieczeń (zgodne z MSSF 9), nie ujawniły żadnych informacji ilościowych na temat wpływu tej zmiany na sytuację finansową.

Wpływ przyjęcia MSSF 9 na sytuację finansową badanych jednostek został zmierzony na podstawie informacji przedstawionych przez badane jednostki w ramach not objaśniających dotyczących skutków wdrożenia tego standardu. Jak wskazano we wprowadzeniu do niniejszego artykułu, informacje ilościowe na ten temat zostały ujawnione po raz pierwszy w sprawozdaniach finansowych za 2017 rok, natomiast z uwagi na sygnalizowaną przez niektóre jednostki możliwość korekty na potrzeby przeprowadzonego badania, zweryfikowano te informacje z wykorzystaniem sprawozdań finansowych za rok 2018¹⁷. Tym samym, w badaniu wykorzystane zostały dane najbardziej aktualne. Istotność wpływu oceniona została na podstawie relatywnego wpływu zmian wynikających z MSSF 9 na poziom kapitału własnego, a także w odniesieniu do sumy bilansowej.

3.2. Próba badawcza

Badanie przeprowadzono na podstawie skonsolidowanych sprawozdań finansowych (SSF) za 2017/2018 rok¹⁸. 39 jednostek, w tym 18 z szeroko rozumianego sektora finansowego oraz 21 z innych (niefinansowych) sektorów. Założeniem przy doborze próby był wybór 40 spółek, które można zaklasyfikować do jednej z czterech wyróżnionych grup (wstępnie po 10 spółek dobranych losowo w ramach grup): spółki z WIG30 o finansowym charakterze działalności, spółki spoza WIG30 o finansowym charakterze działalności, spółki z WIG30 o niefinansowym charakterze działalności, spółki spoza WIG30 o niefinansowym charakterze działalności. Z uwagi na ograniczenia w liczebności spółek z jednego sektora uwzględnianych w indeksie WIG30 ostatecznie do tej grupy zaliczono osiem spółek (w tym siedem banków). Do spółek niefinansowych z sektora WIG30, uwzględniając niższą liczebność grupy „finansowej”, dobrano losowo 11 spółek. Spółki spoza WIG30 dobrano losowo z uwzględnieniem finansowego i niefinansowego profilu działalności.

W celu określenia, czy dobór próby badawczej zapewnia zróżnicowanie jednostek ze względu na rozmiar i profil działalności, w tabeli 1 przedstawiono podstawowe statystyki charakteryzujące jednostki w poszczególnych grupach.

---

¹⁷ Zmiany wartości stanowiących efekt zastosowania MSSF 9, które zostały ujęte jako korekta zysków/strat zatrzymanych na początek 2018 r. miały miejsce w niemal wszystkich bankach uwzględnionych w badaniu oraz w kilku spółkach spoza sektora finansowego.

¹⁸ Informacje ilościowe wykorzystane w badaniu są informacjami ujawnionymi w raportach za 2018 r., chociaż w niektórych przypadkach odpowiadają one kwotom wykazanym w raportach za rok 2017.

Tabela 1. Statystyki opisowe sumy aktywów badanych spółek (w przekroju wyróżnionych grup – dane w mln zł)*

Statystyki opisowe	Grupa			
	WIG30 i finansowe	WIG30 i niefinansowe	poza WIG 30 i finansowe	poza WIG 30 i niefinansowe
Minimum	3 560,13	981,51	36,16	263,98
Maksimum	296 912,00	72 106,00	72 749,26	3 879,39
Średnia arytmetyczna	129 585,70	27 962,15	12 637,80	1 842,91
Mediana	128 719,00	22 933,00	1 071,81	1 683,04

* Wszystkie dane dotyczące sumy aktywów, sumy kapitału własnego dotyczą stanu w bilansie otwarcia na początek 2018 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie SSF badanych spółek.

Analiza podstawowych danych dotyczących wielkości (mierzonej sumą aktywów) badanych spółek wskazuje, że o ile spółki wchodzące w skład indeksu WIG30 są zdecydowanie większe niż spółki spoza tego indeksu, to i tak zdecydowanie większe (w ramach indeksu WIG30) są jednostki zaliczane do sektora finansowego. Tak znaczące różnice nie występują natomiast w ramach spółek, które nie są zaliczane do indeksu WIG30¹⁹. Szczegółowa analiza pozwala wskazać, iż największymi rozmiarami charakteryzują się banki (najmniejsza spółką w ramach spółek „finansowych” w indeksie WIG30 jest spółka niebędąca bankiem, a zajmująca się obrotem wierzytelnościami). Podobnie, w ramach spółek finansowych spoza indeksu WIG30, trzy największe są bankami.

Powyzsza analiza doprowadziła do modyfikacji klasyfikacji spółek wyodrębnionych w badaniu. Ze względu na rozmiar wyróżniono: spółki duże – o sumie aktywów większej (bądź równej) niż 10 mld zł²⁰ (18 spółek) oraz spółki małe – o sumie aktywów mniejszej niż 10 mld zł (21 spółek).

Wszystkie banki (niezależnie od tego, czy wchodzą w skład indeksu WIG30, czy nie) zaliczone zostały do grupy „dużych spółek”, natomiast pozostałe spółki o finansowym profilu działalności (inne niż banki) stanowią „małe” spółki. Tym samym, na potrzeby badania dokonano reklasyfikacji jednostek, wyróżniając następujące cztery grupy²¹:

¹⁹ Szczegółowa analiza równości median wykazała, że mediana sumy aktywów spółek różni się między wyróżnionymi grupami – jedynie szczegółowe porównanie parami wykazało brak podstaw do odrzucenia hipotezy o równości median między spółkami z grup „WIG30 i niefinansowe” i „poza WIG30 i finansowe” ($p = 0,739$) oraz „WIG30 i niefinansowe” i „poza WIG30 i finansowe” ($p = 1,000$). Obliczenia wykonano przy wykorzystaniu programu IBM SPSS Statistics 25 (inne testy statystyczne, których wyniki są prezentowane w dalszej części artykułu również zostały przeprowadzone przy wykorzystaniu tego programu).

²⁰ Podział taki uzasadnia szczegółowa analiza sumy aktywów badanych jednostek, której mediana wynosi 3,88 mld zł. Kolejna spółka (przy kolejności według rosnącej sumy aktywów) posiada aktywa o wartości 4,2 mld zł, a aktywa następnej przekraczają 20 mld zł.

²¹ Określenie „duże” i „małe” są wykorzystywane wyłącznie na potrzeby opisu wyodrębnionych w badaniu grup spółek. Wszystkie spółki uwzględnione w badaniu stanowią bowiem duże jednostki w świetle ogólnych kryteriów klasyfikacyjnych wskazywanych w literaturze oraz wielu regulacjach prawnych.

- duże i finansowe (10 spółek²²),
- duże i niefinansowe (8 spółek),
- małe i finansowe (8 spółek),
- małe i niefinansowe (13 spółek).

Charakterystykę (ze względu na rozmiar) docelowych grup badanych spółek przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2. Statystyki opisowe dotyczące sumy aktywów badanych spółek (w przekroju wyróżnionych grup – dane w mln zł)

Statystyki opisowe	Grupa			
	duże i finansowe	duże i niefinansowe	małe i finansowe	małe i niefinansowe
Minimum	19 676,72	12 090,20	36,16	263,98
Maksimum	296 912,00	72 106,00	3 560,13	4 206,82
Średnia arytmetyczna	115 375,60	37 378,18	1 163,46	2 075,95
Mediana	99 381,58	30 939,00	865,12	1 789,40

Źródło: opracowanie własne na podstawie SSF badanych spółek.

Należy zauważyć, że przy zmienionej klasyfikacji i tak występują różnice wielkości w ramach dużych spółek. Banki (grupa „duże i finansowe”) stanowią bowiem grupę spółek o największej sumie aktywów w ramach spółek notowanych na GPW. Natomiast grupa spółek „małych” nie wykazuje znaczących różnic ze względu na sumę aktywów, niezależnie, czy są to spółki „małe i finansowe”, czy „małe i niefinansowe”²³.

3.3. Wyniki badania

Analiza informacji prezentowanych przez badane spółki wykazała, że 13 spółek oceniło wpływ wdrożenia MSSF 9 jako nieistotny i nie przedstawiło żadnych informacji ilościowych w tym zakresie. Natomiast 26 badanych jednostek przedstawiło informacje ilościowe na temat istotności wdrożenia tego standardu. Jednostki te zastosowały podejście retrospektywne, przy jednoczesnej rezygnacji z prezentowania danych porównawczych. Tym samym skorygowały odpowiednio bilans otwarcia na początek 2018 roku, klasyfikując i wyceniając poszczególne aktywa finansowe i zobowiązania finansowe zgodnie z zasadami wynikającymi z MSSF 9, a skutki zmian zostały drugostronnie ujęte w ramach zysków zatrzymanych.

²² Grupę tę stanowią wyłącznie banki.

²³ Porównanie parami median sumy aktywów spółek wykazało brak podstaw do odrzucenia hipotezy o równości median jedynie między tymi dwoma grupami, to jest: „małe i finansowe” oraz „małe i niefinansowe”.

W pierwszej części badania ocena istotność wpływu MSSF 9 została przeprowadzona na poziomie ogólnym – ujawnienie przez określoną spółkę informacji ilościowych o skutkach wdrożenia tego standardu oznacza, że wdrożenie MSSF 9 ma wpływ na sytuację finansową jednostki, natomiast brak ujawnienia informacji ilościowych - oznacza brak wpływu. Tabela 3 przedstawia liczbę spółek (w przekroju badanych grup), które ujawniły dane ilościowe dotyczące skutków wdrożenia nowego standardu rachunkowości instrumentów finansowych.

Tabela 3. Liczba spółek oraz ich udział (w przekroju wyróżnionych grup), w których ujawniono skutki wdrożenia MSSF 9

Grupa	Duże i finansowe	Duże i niefinansowe	Małe i finansowe	Małe i niefinansowe
Liczba spółek (udział w danej grupie)	10/10 (100%)	7/8 (87,5%)	5/8 (62,5%)	4/13 (30,8%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie SSF badanych spółek.

Ilościowe skutki wpływu MSSF 9 zostały ujawnione we wszystkich bankach (które stanowią grupę „duże i finansowe”), natomiast w najmniejszym stopniu wdrożenie tego standardu zostało odzwierciedlone w sprawozdaniach finansowych spółek zaliczonych do grupy „małe i niefinansowe”. Potwierdzeniem różnic istotności MSSF 9 (ocenianej ze względu na fakt, czy spółka zamieściła szczegółowe informacje o skutkach wdrożenia tego standardu) między wyróżnionymi grupami spółek są wyniki przeprowadzonej analizy statystycznej. Wynik testu *chi*-kwadrat Pearsona ($\chi^2 = 14,163 > \chi^2_{\alpha} = 7,815$ przy poziomie istotności 0,05²⁴) wskazuje na brak podstaw do odrzucenia hipotezy o braku niezależności między grupą, do której spółka została zaliczona, a faktem, czy spółka ujawniła informacje o wpływie wdrożenia MSSF 9.

W ramach spółek „dużych” skutki wdrożenia MSSF 9 zostały ujawnione przez 17 z 18 spółek, natomiast w przypadku spółek „małych” – jedynie przez 9 z 21 jednostek uwzględnionych w badaniu. Uwzględniając profil działalności badanych jednostek 15 z 18 spółek „finansowych” oraz 11 z 21 spółek „niefinansowych” ujawniło ilościowe informacje o efektach wdrożenia nowego standardu rachunkowości instrumentów finansowych. Tym samym, w ramach spółek objętych badaniem w większym stopniu na fakt ujawnienia informacji wpływał rozmiar jednostki niż profil jej działalności. W tabeli 4 przedstawiono wyniki analizy zależności między ujawnieniem informacji ilościowych o skutkach wdrożenia MSSF 9 a grupą, do której badane spółki zostały zaklasyfikowane ze względu na rozmiar oraz profil działalności.

²⁴ Wszystkie testy statystyczne były przeprowadzane przy poziomie istotności 0,05 (chyba że wskazano inaczej).

Tabela 4. Wyniki analizy zależności między ujawnianiem ilościowych informacji o skutkach wdrożenia MSSF 9 a zaklasyfikowaniem spółek ze względu na rozmiar oraz profil działalności

Statystyki	Kryterium różnicujące badane spółki	
	rozmiar	profil działalności
Chi-kwadrat z poprawką Yatesa	9,402*	2,902***
Współczynnik Phi Yule'a	0,546*	0,327**
Współczynnik kontyngencji	0,479*	0,311**

Objaśnienie: poprawka Yatesa stanowi poprawkę statystyki *chi*-kwadrat dla małych tabel o rozmiarach 2×2 . Powinna być ona stosowana, jeżeli liczebność próby jest z przedziału 20–40, a wszystkie liczebności oczekiwane są większe od 5 (Stanisz, 2006, s. 335). W świetle wyników analizy statystycznej przeprowadzonej z wykorzystaniem programu IBM SPSS Statistics 25 minimalna oczekiwana liczebność dla „standardowego” testu *chi*-kwadrat wynosiła 6.

* zależność istotna na poziomie 0,001

** zależność istotna na poziomie 0,05

*** zależność istotna na poziomie 0,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie SSF badanych spółek z wykorzystaniem programu IBM SPSS Statistics 25.

Zaprezentowane wyniki mogą wydawać się nieoczekiwane. Teoretycznie bowiem finansowy profil działalności sugeruje znaczne zaangażowanie jednostki w obszarze instrumentów finansowych. Należy jednak zwrócić uwagę, że jednostek uwzględnionych w grupie „finansowe” nie stanowią wyłącznie banki, ale również spółki zajmujące się obrotem wierzytelnościami, pośrednictwem finansowym, zarządzaniem aktywami czy faktoringiem. Wykorzystują one zatem aktywa finansowe określonych rodzajów, których wartość nie musiała ulec zmianie w wyniku zastosowania MSSF 9²⁵. Natomiast „duże” spółki, z uwagi na rozmiar prowadzonej działalności, i tak wykorzystują na tyle różne rodzaje aktywów finansowych²⁶, że wdrożenie nowego standardu miało wpływ na wartość tych aktywów, co musiało zostać ujawnione w sprawozdaniu finansowym.

Wyniki przedstawione powyżej wskazują, że wdrożenie MSSF 9 zostało odzwierciedlone przede wszystkim w sprawozdaniach finansowych dużych jednostek o finansowym profilu działalności (grupę tę w badaniu stanowiły jedynie banki) oraz innych

²⁵ Nawet w przypadku obrotu wierzytelnościami spółki te stosowały na tyle „ostrożne” zasady ustalania odpisów z tytułu utraty wartości, że zastosowanie modelu ECL nie doprowadziło do znaczącego obniżenia wartości aktywów finansowych. Brak ujawnień o skutkach wdrożenia MSSF 9 (uznawany na potrzeby niniejszego artykułu jako brak wpływu wymagającego uwzględnienia w zyskach zatrzymanych) dotyczył natomiast spółek zajmujących się zarządzaniem aktywami oraz pośrednictwem finansowym, które na GPW są klasyfikowane w ramach sektora Finanse.

²⁶ W pierwszej części artykułu wskazano, że zmiany wynikające z MSSF 9 mają wpływ głównie na aktywa finansowe.

dużych spółek. Sam fakt ujawnienia ilościowych informacji na temat skutków przyjęcia MSSF 9 nie oznacza jednak, że skutki te mają znaczny wpływ na sytuację finansową określonej jednostki. Dlatego dalsza część badania została poświęcona ocenie wpływu wdrożenia MSSF 9 z uwzględnieniem danych wartościowych.

W tej części badania przedstawiono wpływ wdrożenia MSSF 9 z uwzględnieniem:

- łącznego wpływu ujętego w kapitale (jako korekta zysku zatrzymanego);
- zmiany wartości aktywów finansowych wynikającej ze zmiany zasady wyceny i klasyfikacji (z wyłączeniem skutków wdrożenia modelu ECL);
- zmiany wartości aktywów finansowych wynikającej z modelu ECL;
- zmiany wartości zobowiązań finansowych wynikającej z modelu ECL.

Wyniki prezentowane w kolejnych tabelach uwzględniają zarówno bezwzględną wartość (w mln. zł) skutków wdrożenia MSSF 9 (tab. 5), jak również ich względny (w ujęciu procentowym) wpływ na kapitał (tab. 6)²⁷.

Tabela 5. Wpływ wdrożenia MSSF 9 na kapitał
(wartość bezwzględna w mln zł ujęta w zysku zatrzymanym)

Wartość wpływu	Grupa spółek				Bez podziału na grupy
	duże i finansowe (10 spółek)	duże i niefinansowe (8 spółek)	małe i finansowe (8 spółek)	małe i niefinansowe (13 spółek)	
Największa	1 019,21	110,00	28,17	5,90	1 019,21
Średnia arytmetyczna	432,91	20,45	7,81	0,49	11,89
Mediana	327,12	4,30	3,58	0,00	4,00
Najmniejsza ≠ 0	127,17	1,60	0,33	0,05	0,05
Brak wpływu (liczba spółek)	0	1	3	9	13

Źródło: opracowanie własne na podstawie SSF badanych spółek.

Wskazane w tabeli 5 kwoty wpływu stanowią wartości bezwzględne – w większości przypadków łączny skutek zastosowania MSSF 9 jest ujemny z uwagi na obniżenie wartości aktywów finansowych związane z ustalaniem odpisów z tytułu utraty wartości według modelu strat oczekiwanych (ECL). Natomiast szczegółowa analiza informacji ujawnianych przez badane spółki w kwestii skutków wdrożenia MSSF 9 wykazała, że dwie jednostki (inne niż banki) odnotowały łączny dodatni wpływ, z uwagi na wzrost wartości aktywów finansowych po zmianie zasad klasyfikacji i wyceny.

²⁷ W celu zwiększenia wartości informacyjnej prezentowanych danych w kolejnych tabelach (w ramach wyróżnionych na potrzeby badania grup spółek) uwzględniono nie tylko najmniejszy wpływ poszczególnych obszarów MSSF 9 (który często wynosił 0 oznaczające brak jakiegokolwiek wpływu), ale również najniższą wartość (ale inną niż zero) takiego wpływu.

Wpływ wdrożenia MSSF 9 w ujęciu wartościowym był największy w bankach (grupa „duże i finansowe”), w których wyniósł od 127 mln zł do ponad 1 mld zł. W spółkach „dużych” o niefinansowym profilu działalności największy wartościowo wpływ na kapitał wyniósł 110 mln zł. Jest to obiektywnie znaczna kwota, jednak i tak mniejsza od najniższej kwoty ujętych w kapitale skutków wdrożenia MSSF 9 przez banki uwzględnione w próbie. Różnice potwierdzają również wyniki testu Kruskala-Wallis²⁸ oraz testu mediany²⁹, w świetle których należy odrzucić hipotezę o równości rozkładów oraz o równości median kwot oznaczających wartość wpływu wdrożenia MSSF 9 na kapitał badanych spółek w przekroju grup wyróżnionych na potrzeby badania.

Szczegółowe porównanie parami wskazuje natomiast, że różnice median są istotne między niemal wszystkimi grupami, z wyjątkiem dwóch par: „duże i niefinansowe” a „małe i finansowe” oraz „małe i finansowe” a „małe i niefinansowe”.

Uwzględniając podział próby badawczej wyłącznie ze względu na rozmiar oraz (w odrębnym teście) ze względu na profil działalności również występują istotne statystycznie różnice³⁰.

Relatywną istotność skutków wdrożenia MSSF 9 lepiej pozwoli ocenić porównanie kwot ujętych w kapitale (jako skutków wdrożenia tego standardu) z łączną wartością kapitałów własnych, co ilustruje tabela 6.

Tabela 6. Zmiany kapitału (w ujęciu procentowym) z tytułu wdrożenia MSSF 9

Wartość procentowej zmiany kapitału	Grupa spółek				Bez podziału na grupy
	duże i finansowe (10 spółek)	duże i niefinansowe (8 spółek)	małe i finansowe (8 spółek)	małe i niefinansowe (13 spółek)	
Największa	15,23	0,33	6,30	1,41	15,23
Średnia arytmetyczna	5,25	0,08	1,51	0,11	1,71
Mediana	3,13	0,02	0,84	0,00	0,06
Najmniejsza $\neq 0$	1,09	0,01	0,09	0,01	0,01
Brak wpływu (liczba spółek)	0	1	3	9	13

Źródło: opracowanie własne na podstawie SSF badanych spółek.

Najbardziej istotne (w ujęciu relatywnym) skutki wdrożenia MSSF 9 miały miejsce również w bankach. Natomiast w przypadku spółek z grupy „małe i finansowe” relatywny efekt zastosowania tego standardu był większy niż w spółkach z grupy „duże

²⁸ $H = 27,592$; $p = 0,000$.

²⁹ Chi -kwadrat = 19,295; $p = 0,000$.

³⁰ Potwierdzeniem są wyniki testu U Manna-Withneya – zmienna grupująca: rozmiar ($U = 37$; $p = 0,000$), zmienna grupująca: profil działalności ($U = 67$; $p = 0,000$), wskazujące na odrzucenie hipotezy o równości rozkładów.

i niefinansowe”. Powyższe spostrzeżenia potwierdzają wyniki testu Kruskala-Wal-lisa³¹ wskazujące na odrzucenie hipotezy o równości rozkładów oraz testu mediany³², wskazującego na odrzucenie hipotezy o równości median³³ relatywnej zmiany kapitału pomiędzy wyróżnionymi grupami badanych spółek.

Wdrożenie MSSF 9 można ocenić również ze względu na zmiany wartości aktywów finansowych oraz zobowiązań finansowych wynikające z tytułu: (1) zmiany zasad klasyfikacji i wyceny, (2) zastosowania modelu ECL dla aktywów finansowych, (3) zastosowania modelu ECL dla zobowiązań finansowych. W tabelach 7 i 8 przedstawiono, w ilu spółkach poszczególne „obszary” MSSF 9 doprowadziły do zmiany wartości aktywów finansowych oraz ile „obszarów” zmiany wystąpiło w poszczególnych, wyodrębnionych grupach badanych jednostek.

Tabela 7. Liczba spółek, w których ujęto skutki wdrożenia MSSF 9 w przekroju trzech głównych obszarów zmiany zasad rachunkowości

Obszary zmiany zasad rachunkowości	Grupa				Razem
	duże i finansowe	duże i niefinansowe	małe i finansowe	małe i niefinansowe	
Zmiana zasad klasyfikacji i wyceny	9	1	3	1	14
Model ECL – aktywa finansowe	9	7	3	4	24
Model ECL – zobowiązania finansowe	10	1	0	0	11

Źródło: opracowanie własne na podstawie SSF badanych spółek.

Tabela 8. Liczba spółek, w których wystąpiły zmiany ze względu na wdrożenie MSSF 9 w przekroju liczby obszarów zmiany zasad rachunkowości

Liczba obszarów	Grupa				Razem
	duże i finansowe	duże i niefinansowe	małe i finansowe	małe i niefinansowe	
Trzy	9	–	–	–	9
Dwa	1	2	1	1	5
Jeden	–	5	4	3	12
Brak wpływu	–	1	3	9	13

Źródło: opracowanie własne na podstawie SSF badanych spółek.

³¹ $H = 22,411$; $p = 0,000$.

³² Chi -kwadrat = 20,295; $p = 0,000$.

³³ Szczegółowe porównanie parami w teście Kruskala-Wallisa wskazuje na różnice wyłącznie między bankami a grupą „duże i niefinansowe” oraz między bankami a grupą „małe i niefinansowe”. Podobna sytuacja występuje przy szczegółowym porównaniu parami w teście mediany, przy czym dodatkowo występują istotne statystycznie różnice między grupami „duże i niefinansowe” oraz „małe i niefinansowe”.

Na podstawie danych przedstawionych w tabelach 7 i 8 można stwierdzić, że obszarem zmian MSSF 9, który najczęściej spowodował zmiany wymagające uwzględnienia w dniu zastosowania tego standardu po raz pierwszy, było zastosowanie modelu strat oczekiwanych (ECL) w odniesieniu do aktywów finansowych. Zmiany zasad rachunkowości z tego tytułu zostały uwzględnione przez największą liczbę spółek zarówno z perspektywy całej próby badawczej, jak również w przekroju poszczególnych wyodrębnionych grup jednostek. Z kolei zastosowanie modelu ECL w odniesieniu do zobowiązań finansowych miało wpływ tylko na banki oraz na jedną spółkę z grupy „duże i niefinansowe”. Wpływ zmian zasad klasyfikacji i wyceny aktywów finansowych wystąpił niemal we wszystkich bankach („duże i finansowe”) oraz w trzech spółkach z grupy „małe i finansowe”. W jednostkach o niefinansowym profilu działalności zmiana zasad wyceny i klasyfikacji aktywów finansowych wystąpiła tylko w jednej spółce „małej” oraz jednej „dużej”. Wdrożenie MSSF 9 miało zatem najszerzy wpływ na banki. We wszystkich bankach uwzględnionych w próbie (z wyjątkiem jednego) wpływ tego standardu został odzwierciedlony we wszystkich trzech analizowanych obszarach.

Kolejne dwie tabele – 9 i 10 – prezentują ilościowy (w ujęciu wartościowym oraz procentowym – w relacji do sumy kapitału własnego) wpływ poszczególnych „obszarów” zmian zasad rachunkowości instrumentów finansowych. Dane te odnoszą się tylko do przypadków, w których określony obszar zmian wynikających z MSSF 9 miał jakikolwiek wpływ. Z uwagi na małą liczbę spółek innych niż banki, w których poszczególne, pojedyncze obszary miały jakikolwiek wpływ na wartość aktywów/zobowiązań finansowych, dane zostaną przedstawione bez uwzględnienia podziału na wyodrębnione grupy spółek.

Tabela 9. Statystyki opisowe bezwzględnej zmiany wartości aktywów/zobowiązań finansowych (w mln zł) z tytułu poszczególnych obszarów wpływu wdrożenia MSSF 9

Statystyki opisowe	Obszar wpływu		
	klasyfikacja i wycena (14 spółek)	ECL – aktywa finansowe (24 spółki)	ECL – zobowiązania finansowe (11 spółek)
Maksimum	121,59	838,77	121,63
Średnia arytmetyczna	37,61	186,04	39,04
Mediana	27,25	15,00	29,00
Minimum	4,64	0,05	13,03

Źródło: opracowanie własne na podstawie SSF badanych spółek.

Tabela 10. Statystyki opisowe wartości bezwzględnej procentowej zmiany kapitału własnego z tytułu poszczególnych obszarów wpływu wdrożenia MSSF 9

Statystyki opisowe	Obszar wpływu		
	klasyfikacja i wycena (14 spółek)	ECL – aktywa finansowe (24 spółki)	ECL – zobowiązania finansowe (11 spółek)
Maksimum	6,30	16,53	1,82
Średnia arytmetyczna	1,23	2,55	0,46
Mediana	0,42	0,20	0,31
Minimum	0,07	0,01	0,06

Źródło: opracowanie własne na podstawie SSF badanych spółek.

Największy wpływ na wartość aktywów finansowych (a także w ujęciu względnym na poziom kapitału własnego) w badanych spółkach miało zastosowanie nowego modelu szacowania odpisów z tytułu utraty wartości aktywów finansowych. Z kolei zmiana wartości zobowiązań finansowych wynikająca z wdrożenia modelu ECL wystąpiła (co wskazano wcześniej) w najmniejszej liczbie badanych spółek, a wpływ tej zmiany (w ujęciu bezwzględnym) był podobny jak wpływ wynikający ze zmiany zasad klasyfikacji i wyceny aktywów finansowych. Znacznie wyższa (w ujęciu procentowym) maksymalna zmiana kapitału własnego ze względu na zmianę zasad klasyfikacji i wyceny, niż ze względu na zastosowanie modelu ECL dla zobowiązań finansowych, wynika z faktu, że zmiana ta wystąpiła w jednej z mniejszych (w próbie badawczej) spółek – zaklasyfikowanych jako „małe i finansowe”. Wskazuje to, że relatywny wpływ poszczególnych obszarów zmian wynikających z MSSF 9 może być większy w mniejszych spółkach.

Ponadto, w tych spółkach, w których wykazano zmianę wartości zobowiązań finansowych, najniższa wartość (ponad 13 mln zł) była zdecydowanie większa niż minimalny wpływ zmiany wartości aktywów finansowych wykazany przez badane spółki z tytułu zmiany zasad klasyfikacji i wyceny (4,64 mln zł) oraz z tytułu modelu ECL dla aktywów finansowych (50 tys. zł).

W tabelach 9 i 10 przedstawione zostały efekty wdrożenia MSSF 9 w wartościach bezwzględnych. Należy jednak wyjaśnić, że model ECL doprowadził we wszystkich spółkach, w których miał jakikolwiek wpływ, do obniżenia wartości aktywów finansowych oraz do zwiększenia wartości zobowiązań finansowych. Natomiast zmiana zasad klasyfikacji i wyceny w przypadku sześciu badanych spółek doprowadziła do wzrostu wartości aktywów finansowych.

Podsumowanie

Obowiązujące od 2018 roku regulacje MSSF 9 znacząco zmieniły zasady rachunkowości dotyczące instrumentów finansowych. Obecne rozwiązania zwracają zdecydowanie większą uwagę na stosowane przez jednostki modele biznesowe zarządzania aktywami finansowymi oraz w większym stopniu odzwierciedlają ryzyko związane z możliwą utratą wartości przez aktywa finansowe. Za kilka lat można będzie stwierdzić, czy i w jakim stopniu zmienione zasady doprowadziły do wzrostu użyteczności sprawozdań finansowych i lepszego odzwierciedlenia sytuacji finansowej jednostek wykorzystujących instrumenty finansowe i stosujących zasady rachunkowości określone w MSSF 9. Wdrożenie tego standardu spowodowało natomiast jednorazowy efekt związany z ujęciem w kapitale zmian wartości aktywów i zobowiązań finansowych na dzień zastosowania nowych rozwiązań. Badania przeprowadzone na potrzeby niniejszego artykułu pozwalają uznać, że wpływ (zarówno w ujęciu wartościowym, jak i mierzony udziałem w sumie kapitału) implementacji nowych rozwiązań był najbardziej istotny w bankach. W przypadku innych jednostek wpływ wdrożenia był w ujęciu wartościowym większy w spółkach „dużych” niż w „małych” (zgodnie z kryteriami klasyfikacyjnymi przyjętymi w badaniu), natomiast relatywny wpływ na kapitał bardziej różnił się ze względu na profil działalności (zmiana zasad rachunkowości wynikająca z zastosowania MSSF 9 w większym stopniu wpłynęła na zmiany kapitałów jednostek o finansowym profilu działalności, nawet innych niż banki, niż jednostek spoza szeroko rozumianej branży finansowej) niż rozmiar badanych spółek.

Oceniając skutki zmian w poszczególnych obszarach rachunkowości instrumentów finansowych, najbardziej istotne okazało się wdrożenie nowego modelu szacowania odpisów z tytułu utraty wartości aktywów finansowych. Zmiany wynikające z zastosowania modelu ECL zostały uwzględnione przez największą liczbę spółek objętych badaniem, niezależnie od rozmiaru czy profilu działalności tych jednostek. Zmiany te były również najbardziej istotne zarówno w ujęciu bezwzględnym (mierzonym kwotą zmiany wartości aktywów finansowych), jak i w ujęciu relatywnym (jako procentowy wpływ na poziom kapitału).

Ujęcie skutków wdrożenia MSSF 9 w kapitale stanowiło (jak wskazano wcześniej) jednorazowy efekt, który mógł zostać poddany badaniu. Stosowanie nowego standardu będzie natomiast z pewnością miało wpływ na wyniki finansowe jednostek wykorzystujących instrumenty finansowe i stosujących MSSF 9, przy czym pełna ocena tego wpływu będzie mogła być przeprowadzona dopiero w późniejszym okresie i przy zastosowaniu bardziej zaawansowanych metod.

Literatura

- Andrzejewski M., Dunal P., Ożga P. (2018), *Wierny i rzetelny obraz instrumentów pochodnych w sprawozdaniu finansowym według modelu rachunkowości zabezpieczeń w dobie MSSF 9*, „Acta Universitatis Lodzianis. Folia Oeconomica”, 6 (339), s. 185–201.
- Blažeková P. (2017), *The impact of IFRS 9 (increase in credit risk provisioning) on banks' regulatory capital*, „Comenius Management Review”, 11 (2), s. 27–42.

- Buk H. (2016), *Modele biznesu jako podstawa klasyfikacji i wyceny aktywów finansowych*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu”, 445, s. 9–17.
- Bushman R., Williams C. (2015), *Delayed expected loss recognition and the risk profile of banks*, „Journal of Accounting Research”, 53 (3), s. 511–553.
- Czajor P. (2016), *Wpływ modelu utraty wartości aktywów finansowych na obraz sytuacji finansowej banków oraz jednostek o niefinansowym profilu działalności*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach”, 285, s. 59–68.
- Fiechter P. (2011), *Reclassification of Financial Assets under IAS 39: Impact on European Banks' Financial Statements*, „Accounting in Europe”, 8 (1), s. 49–67.
- Frendzel M. (2016), *Możliwości wykorzystania MSSF 9 do kształtowania wyniku finansowego jednostki gospodarczej*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, 89 (145), s. 167–186.
- Ghită-Mitrescu S., Duhnea C. (2015), *IFRS 9's Impact on the Romanian Banking System's Provisions*, „Ovidius. University Annals, Economic Sciences Series”, XV (1), s. 748–753.
- Michalak J., Bek-Gaik B., Karwowski M. (2018), *Model biznesu jako wyzwanie dla rachunkowości*, Wydawnictwo Nieoczywiste, Warszawa.
- Międzynarodowy Standard Sprawozdawczości Finansowej Nr 9 *Instrumenty finansowe*, *Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej 2016* (2016), Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa
- Novak A. (2014), *Business Model Literature Overview*, „Financial Reporting”, 1, s. 79–130.
- Novotny-Farkas Z. (2016), *The Interaction of the IFRS 9 Expected Loss Approach with Supervisory Rules and Implications for Financial Stability*, „Accounting in Europe”, 13 (2), s. 197–227.
- Onali E., Ginesi G. (2014), *Pre-adoption market reaction to IFRS 9: A cross-country event-study*, „Journal of Accounting and Public Policy”, 33 (6), s. 628–637.
- Pielichaty E. (2016), *Nowe wymagania w zakresie klasyfikacji i wyceny aktywów finansowych*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu”, 445, s. 191–200.
- Reitgruber W. (2016), *Expected loss provisioning under upcoming IFRS 9 Impairment Standards: A new source of P&L volatility — can we tame it?*, „Journal of Risk Management in Financial Institutions”, 9 (4), s. 332–343.
- Rozporządzenie Ministra Finansów z 11.08.2011 r. w sprawie określenia wzorcowego planu kont dla banków (Dz.U. z 2011 r., nr 181, poz. 1082 z późn. zm.).
- Rówińska M. (2015), *Ewolucja międzynarodowych i polskich regulacji w zakresie rachunkowości instrumentów finansowych*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego”, 873, „Finanse, Rynki Finansowe. Ubezpieczenia”, 77, s. 181–188.
- Stanisz A. (2016), *Przystępny kurs statystyki z zastosowaniem STATISTICA PL na przykładach z medycyny. Tom 1: Statystyki podstawowe*, StatSoft Polska, Kraków.
- Styn I. (2013), *Wpływ zmian w MSSF 9 na wyniki finansowe największych dwóch banków działających w Polsce oraz na ich politykę kredytową*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu”, 306, s. 397–408.
- Walińska E., Bek-Gaik B., Gad J. (2017), *Model biznesu jako element sprawozdawczości korporacyjnej*, „Kwartalnik Nauk o Przedsiębiorstwie”, XI, 3 (44), s. 51–60.
- Wartini-Twardowska J. (2014), *Konsolidacja w grupach kapitałowych z perspektywy modelu biznesu na przykładzie sektora producentów systemów informatycznych zarządzania*, C.H. Beck, Warszawa.
- Wiszniewski E. (2013), *Model szacowania utraty wartości instrumentów finansowych w założeniach MSSF 9 – rachunkowość czy inżynieria finansowa?*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu”, 313, s. 170–188.

Źródła internetowe

- IFRS 9 Financial Instruments – pre-endorsement questionnaire (2015), Results of the pre-endorsement questionnaire follow up to the field-tests conducted by EFRAG in 2012 and 2013 august 2015, EFRAG: https://www.efrag.org/Assets/Download?assetUrl=%2Fsites%2Fwebpublishing%2FSiteAssets%2FIFRS_9_Pre-endorsement_questionnaire_-_feedback_report_-_August_2015_-_final.pdf (dostęp 10.10.2019).

- Guidance on credit risk and accounting for expected credit losses (2015), Basel Committee on Banking Supervision, <https://www.bis.org/bcbs/publ/d350.pdf> (dostęp 10.10.2019).
- Novotny-Farkas Z. (2015). *The significance of IFRS 9 for financial stability and supervisory rules*, European Parliament, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/563461/IPOL_STU\(2015\)563461_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/563461/IPOL_STU(2015)563461_EN.pdf) (dostęp 20.10.2019).
- PKO BP po wdrożeniu MSSF 9 nadal spełnia kryteria wypłaty dywidendy za 2017 r. (2018), Stockwatch.pl, 12.03.2018, <https://www.stockwatch.pl/wiadomosci/pko-bp-po-wdrozeniu-mssf-9-nadal-spelnia-kryteria-wypłaty-dywidendy-za-2017-r,akcje,212641> (dostęp 19.10.2019 r.).
- Projekty uchwał WZA BZ WBK 2018, https://static3.santander.pl/asset/3/_/_/3._projekty_uchwal_-_calosc_pl_85176.pdf (dostęp 19.10.2019).
- Projekty uchwał WZA Millenium 2019, (2019), https://www.bankmillennium.pl/documents/10184/27117594/Projekty+uchwa%C5%82+WZ+25_03_2019_wraz+z+uzasadnieniami.pdf (dostęp 19.10.2019).
- Raport bieżący nr 16/2019, Ciech S.A. (2019), <https://ciechgroup.com/relacje-inwestorskie/raporty/raporty-biezace/2019/162019> (dostęp 20.10.2019).
- Regulatory reporting developments: IFRS 9 and its impact on regulatory reporting for financial institutions, (2016), EY, [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-ifrs-9-impact-on-regulatory-reporting-june-2016/\\$FILE/EY-ifrs-9-impact-on-regulatory-reporting-june-2016.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-ifrs-9-impact-on-regulatory-reporting-june-2016/$FILE/EY-ifrs-9-impact-on-regulatory-reporting-june-2016.pdf) (dostęp 19.10.2019).
- Report: On results from EBA impact assessment of IFRS 9, (2016), European Banking Authority, <https://www.eba.europa.eu/documents/10180/1360107/EBA+Report+on+impact+assessment+of+IFRS9> (dostęp 21.10.2019).
- Standards. Regulatory treatment of accounting provisions- interim approach and transitional arrangements, (2017), Basel Committee on Banking Supervision, <https://www.bis.org/bcbs/publ/d401.pdf> (dostęp 20.10.2019).
- The Implementation of IFRS 9 impairment requirements by banks, (2016), Global Public Policy Committee, Deloitte, <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/global/Documents/Financial-Services/gx-fsi-gppc-ifrs-9-implementation-considerations.pdf> (dostęp 23.10.2019).
- Use of IFRS around the world, (2018), <https://www.ifrs.org/-/media/feature/around-the-world/adoption/use-of-ifrs-around-the-world-overview-sept-2018.pdf> (dostęp 24.10.2019).